

FƏNN SILLABUSU

İxtisas: 050116 -Tarix müəllimliyi A/B, 050117-Tarix və coğrafiya müəllimliyi A/B

Fakültə: Tarix-coğrafiya və incəsənət

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

I Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Arxeologiya və etnoqrafiyanın əsasları (Arxeologiya BDU-nun Tarix fakültəsi Elmi Şurasının 01.04.2014-cü il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmişdir. Azərbaycan etnoqrafiyası Təhsil Nazirliyinin 04.12.2007-ci il tarixli 1228 nömrəli əmri ilə qrif verilmişdir.)

Kodu: LPF-B08

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü cəmi: Cəmi: 150 saat, Auditoriya saati: 45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

Təhsil salma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: prof. Arif Məhəmməd oğlu Məmmədov

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə. Məmmədov küç., 21, 2 saylı korpus

Məsləhət saati: IV-V günlər: saat 13⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: arif.mammedov61@mail.ru

III. Təvsiyyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. Bunyadov T. Azərbaycan arxeologiyası ocerkləri. Bakı, Azərneşr 1960, 223 səh.
2. Göyüşov R. B. Azərbaycan arxeologiyası. Bakı, İşıq, 1986, 153 səh.
3. Göyüşov R. B. Martinov A. I. SSRİ arxeologiyası. Bakı, Maarif, 1991, 269 səh.
4. Məmmədov A.M. Arxeologiya və etnoqrafiya (Ali məktəb tələbələri üçün dərslik), Gəncə, Elm nəşriyyatı, 2008, 234 səh.
5. Cəbiyev Q.C. Azərbaycan arxeologiyasının əsasları, Bakı, Elm və təhsil, 2018, 424 səh.
6. Hüseynov M.M. Azərbaycan arxeologiyası, Bakı, 1973
7. Baxşəliyev V. Azərbaycan arxeologiyası. I hissə., Bakı, 2007.
8. Азербайджанцы. Историко-этнографический очерк, Баку, 1998.
9. Cavadov Q. Azərbaycanın azsaylı xalqları və milli azlıqları, Bakı, 2000.
10. Dadaşzadə V. Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti, Bakı, 1985
11. Hüseynov M. M. Uzaq daş dövrü. Bakı, 1973.
12. Cəfərov Ə. Azərbaycanın ilk sakinləri. Bakı-Elm. 2004.
13. Nərimanov I. N. Azərbaycanın qədim əkinçi-maldar tayfalarının mədəniyyəti. Bakı, 1987.

IV. Prerekvizitlər: Arxeologiya və etnoqrafiyanın əsasları fənninin tədrisi üçün tələbələrə öncədən digər fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Bu fənn Arxeologiya və etnoqrafiya elminin nəzəriyyəsini və metodologiyasını şərh edir. Arxeologiya və etnoqrafiya elminin tarixin öyrənilməsində əhəmiyyətini əsaslandırır, mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların yaradılması və inkişafını, insanların həyatında baş verən dəyişikliklərin, arxeoloji qazıntılar və etnoqrafik məlumatların əsasında öyrənilir. Tarixi dövr, hadisə, proses və təzahürlərin öyrənilməsində, etnoqrafi və arxeoloji biliklərin rolunu qiymətləndirir.

VII Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir.
- 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir.
- 7 bal-tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir.
- 6 bal-tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal-tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal-tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir.
- 1-2 bal-tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal-suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: 30 saat mühazirə, 15 saat seminar

№	Keçirilən seminar və mühazirə mövzuları	Müh	Sem
1.	Mövzu. Giriş. Arxeologiya elminin məqsəd və vəzifələri. Paleolit dövrü. Plan: 1. Arxeologiyanın predmeti və tarixşünaslığı. 2. Arxeoloji dövrləşmə və onların xronologiyası 3. Paleolit- qədim daş dövrü və mədəniyyətləri. 4. Azərbaycanın Paleolit- Qədim daş dövrü abidələri. Quruçay mədəniyyəti Mənbə: [3.5-25; 4.6-17; 5.5-28;]	2	2
2.	Mövzu. Orta və Yeni daş dövrləri (Mezolit, Neolit). Eneolit (Xalkolit) dövrü Plan: 1. Mezolit və Neolit dövrü abidələri və mədəniyyətləri. 2. Azərbaycan ərazisində Orta və Yeni daş dövrü abidələri. 3. Eneolit- Mis-daş dövrü və abidələri (Arpaçıya, Tripolye, Ağ-Təpə) 4. Azərbaycan ərazisində Eneolit- Mis-daş dövrü abidələri Mənbə: [3.27-35; 7.6-18; 5.13-30;]	4	2
3.	Mövzu: Tunc və erkən Dəmir dövrü Plan: 1. Tunc dövrü abidələrinin yayılma arealı. Əhalinin təsərrüfat həyatı. 2. Ön Asiya və Asiya tunc dövründə 3. Qafqaz tunc dövründə 4. Şərqi Avropa və Rusiyanın Asiya hissəsi Dəmir dövründə. 5. Azərbaycan Tunc və erkən Dəmir dövründə Mənbə: [4.33-42; 5.38-45;]	2	2
4.	Mövzu. Qədim Misir və Hindistan mədəniyyəti. Skiflər və Sarmatlar Plan: 1. Badari və Amarat mədəniyyəti. 2. Horappa və Mohenco-Daro mədəniyyətləri 3. Skiflər və Sarmatlar Mənbə: [3.5-; 4.48-57;]	2	
5.	Mövzu. Urartu abidələri. Şimali Qara dəniz sahili Yunan şəhər dövlətləri. Plan: 1. Urartu abidələri.	2	

	2. Yunan şəhər dövlətləri Mənbə: [3.5-25; 4.6-17; 5.5-28;]		
6.	Mövzu. Orta Asiya və Sibirin antik və ilk orta əsr dövlətləri. Qədim Qırğızlar və Altay türkləri. Plan: 1. Tasmolin mədəniyyəti 2. Amu-Dərya dəfinəsi. Əfrasiyab 3. Qədim Qırğızlar və Altay türkləri Mənbə: [3.52-66; 4.52-57; 8.11-23;]	2	2
7.	Mövzu. Volqa Bolqarları. Qədim Slavyanlar Plan: 1. Volqa Bolqarları. 2. Polşada yaranmış mədəniyyətlər 3. Belarusiya və Ukraynada yaranmış mədəniyyətlər. Mənbə: [6.33-42; 4.6-17]	2	
8.	Mövzu. Azərbaycanda antik, erkən orta və orta əsr abidələri Plan: 1. Atropatenanın maddi-mədəniyyət abidələri. 2. Albaniyanın antik və ilk orta əsr maddi-mədəniyyət abidələri. 3. Azərbaycanın qədim şəhərlərinin arxeoloji tədqiqi 4. Azərbaycanın qədim qala və istehkamları. Mənbə: [5.27-44; 6.23-37; 7.15-38; 6.38-43; 7.41-78]	4	2
9.	Mövzu. Etnoqrafiya elminin tədqiqat metodları və anlayışları. Dünya xalqlarının təsnifat növləri Plan: 1. Etnoqrafiya elminin predmeti, tədqiqat metodları və problemləri 2. Etnoqrafiya elminin 3. Etnoqrafiyanın bir elm kimi inkişaf tarixi haqqında 4. Xalqların təsnifat növləri 5. Dil təsnifatı Mənbə: [8.5-24; 4.158-171; 9.5-18;]	2	2
10.	Mövzu. Azərbaycan etnoqrafiyası Plan: 1. Əkinçilik və maldarlıq 2. Yaşayış məskənləri 3. Şəhər mədəniyyəti. Nəqliyyat vasitələri 4. Ailə. Mənəvi mədəniyyət 5. Milli geyimlər, milli yeməklər Mənbə: [13.4-29; 4.188-209; 9.20-44;]	2	
11.	Mövzu. Dünya xalqlarının etnoqrafiyası Plan: 1. Sibir və Uzaq Şərq xalqları 2. Mərkəzi Asiya və Qazaxıstan xalqları. Qafqaz xalqları 3. Asiya, Cənub, Cənub-Şərqi, Şərqi, Ön Asiya xalqları Mənbə: [13.7-25; 4.212-224; 10.5-28;]	2	2
12.	Mövzu. Dünya xalqlarının etnoqrafiyası: Avropa xalqları Plan: 1. Slavyanlar 2. Alman, Roman, Kelt və Baltik xalqları 3. Yunan, Alban, Malta və Fin-Uqor Mənbə: [13.55-63; 4.225-229]	2	1
13.	Mövzu. Dünya xalqlarının etnoqrafiyası: Avstraliya-Okeaniya xalqları. Amerika və Afrika xalqları Plan: 1. Avstraliya və Tasmaniya xalqları 2. Okeaniya xalqları 3. Amerika xalqları 4. Afrika xalqları Mənbə: [3.65-72; 4.229-235]	2	

XI Fənn üzrə tələblər:

Tələbələrə tarixi inkişafın ümumi qanunauyğunluqlarını dərk etməyə kömək etmək, onlara dünya mədəniyyətinin əsasları və bəşər sivilizasiyasının vahidliyi ideyasını aşılamaqdır. Yuxarıda adları çəkilən ixtisaslar üzrə bakalavr pilləsi tələbələrə Azərbaycan arxeologiyasını mükəmməl mənimsənilməsidir.

XII Fənn üzrə təlim nəticələri:

- Etnoqrafiya sahəsində əsas anlayışların mənasını başa düşür.
- Müxtəlif sosial qrupların mədəni özünəməxsusluqlarını və davranışlarını təsvir edir.
- Yerli mədəniyyətlər və qloballaşma arasında qarşılıqlı əlaqələri və ziddiyyətləri şərh edir.
- Arxeologiya sahəsində əsas anlayışlara və və nəzəri yanaşmalara bələddir.
- Ayrı-ayrı arxeoloji abidələrin təmsilində istifadə olunan tədqiqat üsulları və texnikalarını şərh edir.
- Azərbaycanın əsas arxeoloji abidələrinin tarixi və əhəmiyyətini izah edir.

XIII. Tələbələrə fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları:

1. Arxeologiya elminin predmeti, vəzifələri. Arxeoloji dövrləşmə
2. Arxeologiyanın bir elm kimi inkişaf tarixi haqqında
3. Qədim, orta, yeni daş dövrləri (Paleolit, Mezolit, Neolit). Eneolit (Xalkolit) dövrü
4. Paleolit- qədim daş dövrü və mədəniyyətləri.
5. Azərbaycanın Paleolit- Qədim daş dövrü abidələri. Quruçay mədəniyyəti
6. Mezolit dövrü və Neolit – yeni daş dövrü abidələri və mədəniyyətləri
7. Eneolit- mis-daş dövrü abidələri.
8. Tunc dövrü ümumi xarakteristikası və abidələrinin yayılma arealı.
9. Dəmir dövrü abidələrinin xarakteristikası və yayılma arealı.
10. Azərbaycanın Tunc və erkən Dəmir dövrü abidələri və mədəniyyətləri

II Kollokvium sualları:

1. Qədim Misir mədəniyyəti. Badari və Amarat mədəniyyəti.
2. Qədim Hindistan mədəniyyəti. Horappa və Mohenco-Daro mədəniyyətləri Skiflər və Sarmatlar
3. Urartu abidələri və Yunan şəhər dövlətləri.
4. Orta Asiya və Sibirin antik və ilk orta əsr dövlətləri. Amu-Dərya dəfinəsi. Əfrasiyab
5. Qədim Qırğızlar və Altay türkləri (Orxon-Yenisey abidələri)
6. Volqa Bolqarları və Qədim Slavyanlar
7. Atropatənin maddi-mədəniyyət abidələri.
8. Albaniyanın antik və ilk orta əsr maddi-mədəniyyət abidələri.
9. Azərbaycanın qədim şəhərlərinin arxeoloji tədqiqatı
10. Azərbaycanın qədim qala və istehkamları.

XV. İmtahan sualları:

1. Arxeologiya elminin predmeti və vəzifələri. Arxeoloji dövrləşmə
2. Arxeologiyanın bir elm kimi inkişaf tarixi haqqında
3. Qədim, orta, yeni daş dövrləri (Paleolit, Mezolit, Neolit). Eneolit (Xalkolit) dövrü
4. Paleolit- qədim daş dövrü abidələri.
5. Mezolit və Neolit - yeni daş dövrü abidələri və mədəniyyətləri (Ceytun, Cəbel, Keltəmıran).
6. Eneolit- mis-daş dövrü abidələri. (Arpaçıya, Tripolye, Ağ-Təpə)
7. Tunc dövrü ümumi xarakteristikası və abidələrinin yayılma arealı.
8. Dəmir dövrü abidələrinin xarakteristikası və yayılma arealı.
9. Qədim Misir və Qədim Hindistan mədəniyyəti. (Horappa və Mohenco-Daro mədəniyyətləri, Badari və Amarna mədəniyyəti)
10. Skiflər və Sarmatlar. Urartu abidələri.
11. Şimali Qara dəniz sahili Yunan şəhər dövlətləri.
12. Orta Asiya və Sibirin antik və ilk orta əsr dövlətləri. (Tasmolin, Amu-Dərya dəfinəsi. Əfrasiyab)
13. Qədim Qırğızlar və Altay türkləri (Orxon-Yenisey abidələri)
14. Volqa Bolqarları və Qədim Slavyanlar
15. Azərbaycanda Paleolit dövrü abidələri. Quruçay mədəniyyəti
16. Azərbaycanda Mezolit və Neolit dövrü abidələri.
17. Azərbaycan Eneolit dövründə.
18. Azərbaycan Tunc dövründə.
19. Azərbaycanda Son tunc və erkən dəmir dövrü abidələri
20. Atropatəna və Albaniyanın antik və ilk orta əsr maddi-mədəniyyət abidələri.
21. Etnoqrafiya elminin predmeti, mənbələri, tədqiqat metodları və anlayışları
22. Dünya xalqlarının təsnifat növləri. Dil təsnifatı
23. Azərbaycan etnoqrafiyası: Əkinçilik və maldarlıq

24. Azərbaycan etnoqrafiyası: Yaşayış məskənləri
25. Azərbaycan etnoqrafiyası: Şəhər mədəniyyəti. Nəqliyyat vasitələri
26. Azərbaycan etnoqrafiyası: Ailə. Mənəvi mədəniyyət
27. Azərbaycan etnoqrafiyası: Milli geyimlər, milli yeməklər
28. Sibir və Uzaq Şərq xalqları
29. Mərkəzi Asiya və Qazaxıstan xalqları. Qafqaz xalqları
30. Asiya, Cənub, Cənub-Şərqi, Şərqi və Ön Asiya xalqları
31. Slavyanlar
32. Alman, Roman, Kelt və Baltik xalqları
33. Yunan, Alban, Malta və Fin-Uqor
34. Avstraliya- Okeaniya və Tasmaniya xalqları
35. Amerika və Afrika xalqları

"Arxeologiya və etnoqrafiyanın əsasları" fənninin sillabusu 050116 -Tarix müəllimliyi A/B, 050117-Tarix və coğrafiya müəllimliyi A/B ixtisasları (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (12 sentyabr 2025-ci il, protokol № 1).

OKafedra müdürü : dos. K.F.Mahmudov

Fənn müəllimi : prof.A.M.Məmmədov